

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله اخلاق اسلامي ۱

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على
رسول الله و على آله و اصحابه الى يوم الدين و
اما بعد :

مسلمان تنها از این دید به احسان نمی نگرد که احسان
یک خصلت مطلوب است و خو گرفتن به آن از جمله
زیبائی های اخلاقی است، بلکه مسلمان احسان را بخشی
از عقیده و قسمت عمده اسلام می داند. زیرا دین اسلامی
از سه بخش تشکیل یافته است: ایمان، اسلام و احسان،
همانطور که این مطلب را رسول اکرم صلی الله علیه وسلم

در جواب جبرئیل که در مورد ایمان، اسلام و احسان
سوال کرد فرمود: و بعد از برگشتن جبرائیل، آنحضرت
فرمود: «هَذَا جِبْرِيلُ اَتَاكُمْ لِيُعَلِّمَكُمْ اُمُورَ دِينِكُمْ»
«جبرئیل آمده بود تا مسائل و احکام دین شما را به شما
بیاموزد»، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ایمان، و اسلام
و احسان، هر سه را دین گفت. خداوند در قرآن کریم
بیش از چند مورد درباره احسان سخن گفته است:

﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵)
«احسان کنید همانا خداوند احسان کنندگان را
دوست می دارد».

و می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾
(النحل: ۹۰). «همانا خداوند به رعایت عدل و احسان امر
می کند».

و می فرماید: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ (البقرة: ۸۳). «به
نیکوئی با مردم سخن گوئید».

و می فرماید: ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ...﴾ (النساء: ۳۶). «با والدین،

خویشاوندان، ایتام و مساکین بخوبی رفتار کنبد».

و در حدیث آمده است: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا
ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُحَدِّثْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ
فَلْيُخْرِجْ ذَبِيحَتَهُ» (مسلم). «خداوند احسان را در هر چیز
واجب گردانیده است. هرگاه ذبح می کنید احسان را در آن
رعایت کنید و کاردتان را تیز کنید تا ذبیحه شما به آسانی
جان دهد».

احسان در عبادت، این است که عبادت از هر قبیل که
باشد، نماز، روزه، زکات و حج و غیره بطور صحیح ادا
کرده شود، تمام شرایط، ارکان، سنن و مستحبات مورد
توجه قرار داده شوند و این برای هیچ بنده مسلمانی
ممکن نیست، مگر اینکه در حال عبادت با تمام وجود و
شعوری قوی متوجه ذات یگانه حضرت حق شود،

بگونه ای که گویا حق تعالی را می بیند و مشاهده می کند یا
اقلاً بخود چنین بقبولاند که خداوند او را می بیند و از کلیه
حرکات او آگاه است و بر اعمال او کاملاً نظارت دارد.

تنها با چنین تصویری می توان احسان در عبادت را رعایت
نمود و به نحو مطلوب آن را انجام داد و به تکامل رساند،
همانطور که در حدیث بدان اشاره شده است، می فرماید:

«وَالْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ
تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» (بخاری). «احسان این است که خدا را
چنان عبادت کنی، گوئی او را می بینی یا اینکه او دارد تو
را می بیند».

احسان در معاملات و برخورد با دیگران این است که با والدین در چارچوب اطاعت از آنان، نیکی شود، از هرگونه اذیت خود داری و در حق آنان استغفار و دعا خیر کرده و سعی در انفاذ و اجرای عهد و گرامی دوستان آنان شود.

احسان با خویشاوندان بمعنی نکوئی کردن با آنها است، عطوفت، مهربانی، فروتنی و انجام اعمال سودآور در حق آنان و ترک اعمالی که به ضرر آنان باشد از جمله احسان با آنان است.

احسان در حق ایتم، عبارت است، از حفاظت اموال، صیانت حقوق، آموختن ادب، نیکو پرورش دادن، اذیت نکردن و خشم نکردن بر آنان، برخوردکردن با چهره باز و کشیدن دست بر سر و روی آنان از جمله احسان در حق ایتم بشمار می آید. احسان در حق مساکین عبارت است از: برطرف کردن گرسنگی، برهنگی، تشویق به اطعام و تغذیه آنان، پایمال نکردن کرامت آنان. پس مساکین نباید تحقیر شده و دست کم گرفته شوند، نباید مورد آزار و اذیت قرار گرفته و با آنان بدرفتاری شود.

احسان با مسافران، این است که به نیازهای آنان رسیدگی شود، از اموال آنان حفاظت و حرمت آنان حفظ شود، اگر مقصد را گم کرده اند بسوی مقصد هدایت شوند.

احسان در حق خدمت گزار، کارگر و زیردستان، این است که مزدشان کامل پرداخت شود. در پرداخت مزد و حقوق آنان اندک تاخیر صورت نگیرد، کاری که از توان بیرون است از آنان خواسته نشود و آنان مجبور به انجام کاری که تعهد نکرده اند، نشوند، کرامت، و شخصیت آنان حفظ

شود. اگر خدمت گزار در خانه خدمت می کند، از همان غذا و لباس که اهل خانه از آن استفاده می کنند او نیز بهره مند شود آنان مانند سایر مردم امر به معروف و نهی از منکر شوند، گمراهان آنان راهنمایی شده و به جاهلان علم یاد داده شود، در معاملات با آنان انصاف رعایت شود و حقوق آنان به رسمیت شناخته شود، و به هیچ وجه مورد آزار قرار نگیرند.

احسان در حق حیوانات، این است که به آنها علوفه و دانه داده شود، در صورت بیماری معالجه شوند، بیش از توان از آنها کار گرفته نشود، در حالی که مشغول کار هستند با آنان خشونت صورت نگیرد و در صورت خستگی به آنها زمان استراحت داده شود.

احسان در اعمال بدنی، این است که عمل به نحو احسن و محکم کاری انجام داده شود، فریبی در کارها نباشد، کارها با توجه به این فرموده رسول اکرم صلی الله علیه وسلم انجام داده شوند که می فرماید: «مَنْ غَشَّائَنَا فَلَيْسَ مِنَّا» «هر کس با ما نیرنگ و فریب کاری نماید از ما نیست».

حوادث زیر از بارزترین نمونه های احسان می باشند:

۱- در غزوه احد، مشرکین چه جنایات و خیانت هایی را در حق پیامبر و مسلمانان مرتکب نشده بودند، عمویش را به قتل رسانده و او را مثله کردند، دندانهای مبارک رسول اکرم صلی الله علیه وسلم شهید گردید، صورتش زخمی شده بود، یکی از یاران رسول الله صلی الله علیه وسلم از آن حضرت خواست که علیه مشرکین دعای بد کند، پیامبر فرمود: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»

«پروردگارا! قوم مرا مورد مغفرت قرار بده، زیرا آنان نمی دانند».

۲- روزی عمر بن عبدالعزیز به کنیزش امر کرد که پنکه (دستی) را تا زمانی که او خواب نرفته حرکت دهد، کنیز پنکه را همواره حرکت داد تا ایشان به خواب رفت، بعد خواب بر کنیز غلبه کرد، چشم های کنیز بسته شدند، عمر بن عبدالعزیز وقتی بیدار شد، پنکه را برای کنیز حرکت داد، وقتی کنیز بیدار شد و دید که حضرت او را زیر پنکه گرفته پنکه را برایش حرکت می دهد، ناگهان فریاد زد. حضرت فرمود: «إِنَّمَا أَنْتَ بِشَرِّ مِثْلِي، أَصَابَكَ مِنَ الْحَرِّ مَا أَصَابَنِي فَلَحِيقَتُ أَنْ أُرْوَحَكَ كَمَا رَوَّحْتَنِي» «تو مثل من انسانی، حرارتی که مرا اذیت می کرد، تو را نیز اذیت می کند، دوست دارم همانطور که تو به من راحت رساندی، به تو نیز راحت برسانم».

۳- بزرگی غلامی داشت، روزی غلام بر وی خشم کرد، مولا خواست از او انتقام گیرد. غلام گفت: «وَالْكَاطِبِينَ الْغَبْطُ» «بندگان خوب خدا خشم را فرو می برند»، آقا گفت: خشم را فرو بردم، غلام گفت: «وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ» «بندگان خوب خدا، از مردم می گذرند»، آقا گفت: تو را عفو کردم، غلام گفت: «وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» ﴿آل عمران: ۱۳۴﴾.

«خداوند نیکوکاران را دوست دارد»، آقا گفت: برو، بخاطر رضای خدا آزادت کردم.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.
وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.